

Predrag Simić, *Kina – kratka istorija*, Nea Beograd 2003, str. 264

Tokom 2003. profesor dr Predrag Simić je objavio još jedan iz serije svojih radova o Kini, ovaj put knjigu *Kina – kratka istorija* gde je na 264 stranice obrađena istorija najmnogoljudnije države sveta. Knjiga ima kratak uvod, šest istorijskih poglavlja i kratak zaključak, tako da možemo reći da se autor opredelio za hronološki način izlaganja, što je i logično imajući u vidu da rad poseduje i istorijski karakter, pored naglašenog politikološkog. U istorijsko-politikološkoj analizi ove drevne civilizacije, autor je povezoao niti više nauka i disciplina, kao što su geografija, ekonomija, sociologija, lingvistika da bi došao do knjige koja na relativno malom prostoru obogaćuje znanja i pravih sinologa i naučnih radnika, a u isto vreme je pristupačna i običnom čitaocu. Razlog ovom prvom, dakle naučni kvalitet knjige je taj da je Simić koristio kao literaturu i izvore 177 bibliografskih jedinica, vodećih svetskih sinologa, samih istorijskih ličnosti vezanih za ovu temu, važnih dokumenata iz novije istorije kao primarnih izvora – uglavnom sve što je napisano o ovoj temi na engleskom, francuskom i srpskom jeziku. Posebnu vrednost čine politikološke opservacije i istorijske sinteze tako da su i istorijski delovi lišeni deskripcije na kakvu nekad nailazimo kod izlaganja dužih istorijskih pregleda jednog naroda, države, kontinenta ili civilizacije. Za pristupačnosti ove knjige i običnom čitaocu zaslužan je pre svega stil izlaganja autora. On je iz zamršenih istorijskih zbivanja izvlačio društveno-istorijsku srž koju je pratio

kroz vreme, znatno je približio čitaocima, a sve to prezentirao jednim stilsko-literarnim umećem.

Već u uvodnom delu (*Konfučije i njegovi naslednici*, 5–11) jasno nam je da, iako je pred nama istorija Kine u poslednjih 4.000 godina (već od druge glave polazimo od XVI veka, a od treće od 1914. godine), akcenat je na događajima od početka sedamdesetih godina XX veka gde autor sa pravom traži korene epohalnog ekonomskog (i sveukupnog) skoka koji je u svetskim razmerama Kina postigla do današnjih dana, nepune tri decenije kasnije. Simić nam približava i kulturološki oblik političkog opštenja i suprotstavljanja kineskih savremenika koristeći ličnosti i zaplete iz svoje istorije gde se alegorijski mogu posmatrati kroz istorijske ličnosti današnji nosioci političkog života – na prvi pogled nerazumljivi događaji za jednog stranca. Da dr Predrag Simić odavno nije stranac za tumačenje prilika u Kini pokazuje i ova knjiga u kojoj on samo nastavlja gde je počeo sa prvim naučnim radovima o Kini pre više od četvrt veka i gde čitaocima pojašnjava na prvi pogled nerazumljive fenomene političke borbe suprotstavljenih strana, ali i neke od suština kineske civilizacije, najvećim delom imune na vreme. Konfučijanizam, taoizam, kineska kultura i samosvojnost bivaju kroz vekove otporni da asimiluju i trenutne osvajače i pobednike nad „centralnim carstvom” (kojih nije bilo mnogo) i da pod različitim dinastijama očuvaju originalnost jedne civilizacije.

U prvoj glavi (*Nebesko carstvo*, 11–53) upoznajemo se sa na ovim prostorima malo poznatim detaljima iz perioda drevne Kine od začetka civilizacije oko 2.000 hiljade godina pre nove ere do početka XVI veka i prvih susreta sa Evropljanima. To je vreme moćne kineske države i civilizacije o čemu govori i činjenica da su Kinezi prvi izumeli barut, kompas, papir i štampu u svetu, prvi proizvodili svilu, sagradili između ostalog Kineski zid, očuvali državu i autohotnu civilizaciju.

U drugoj glavi (*Od susreta do sukoba civilizacija*, 53–89) pratimo istorijske događaje iz perioda kada Kina počinje da slabi, od početka XVI do početka XX veka što se poklapa sa jačanjem ekspanzivnih evropskih kolonijalnih sila koje naročito tokom XIX veka polako okružuju Kinu. Oni je nikada neće pretvoriti u koloniju u klasičnom smislu, što je bila sudbina najvećeg dela „vanevropskog sveta” tog vremena, već će je držati u podređenom ekonomskom i političkom odnosu i čak zauzeti neke od njenih luka kao protektorate–kolonije (Britanija Hong-Kong i kraće vreme Vejhavej, Portugalci Makao, Nemci poluostrvo Šantung sa lukom Cingtao, Francuzi luku Kuangčou, Japanci za početak ostrvo Formozu, Rusija na kraće vreme Mandžuriju sa lukama Dalien i Port-Artur). Neki delovi udaljenih kineskih provincija od centra su takođe privremeno bili van ili sa osporenim kineskim suverenitetom – Tibet, Sinkjang, Unutrašnja Mongolija, Mandžurija, a Spoljašna Mongolija je postala nezavisna država od Prvog svetskog rata.

U trećoj glavi (*Kineska renesansa*, 89–137) sagledavamo period revolucija i

unutrašnjih borbi koji je prožet pokretima za modernizaciju i reforme što se sve prelomalo tokom prve polovine XX veka. Istorijske ličnosti i pokreti kao što su Sun Jatsen, a zatim Čang-Kajšek kao predvođnici Guomitanga te Mao Cedung, Džou Enlaj, Lin Biao, Deng Sjaoping kao predvođnici Komunističke partije opisani su u okviru velike borbe koju su vodili kako u građanskim ratovima, tako i sa stranim okupatorom (Japanom) i saradnjom sa „saveznicima” SSSR, SAD, Francuska i dr.

Ko je pobedio u tom građanskom ratu vidimo iz naslova četvrte glave (*Crvena zvezda nad Kinom*, 137–183) koji opisuje period od kraja četrdesetih do početka sedamdesetih godina XX veka, vreme vladavine Komunističke partije Kine. Iako je to nominalno bio period bez većih ratova, koji su se vodili tokom prethodnih nekoliko decenija (ratove u Koreji i Indokini uglavnom protiv SAD pomagala je aktivno Kina), to je period često prikrivenih partijskih borbi oko daljeg puta zemlje, u stvari latentan sukob između snaga modernizacije i antimodernizacije. „Veliki skok” i „Kulturna revolucija” su daleko unazadili zemlju kako ekonomski tako i kulturno i na svaki način civilizacijski, odnoseći veliki broj žrtava. I u spoljnoj politici dolazi do preokreta čija je najveća metafora 1972. i popravljanje odnosa sa SAD, te zahlađenje na ivici sukoba sa SSSR (ranije „velikog brata”). Posle smrti Mao Cedunga i obračuna sa „četvoročlanom bandom” grupa reformista, čija je personifikacija ključna ličnost istorijskog perioda poslednjih decenija XX veka Deng Sjaoping, uspela je da laganim putem dovede Kinu do reformskog kursa u brojnim sferama života, što je rezultiralo najviše u ekonomiji.

O tom putu Simić piše u petoj Glavi (*Četiri modernizacije*, st. 183–223) i njegovom nastavku pod novim predvodnikom reformi Ćiang Ceminom u šestoj (*Rađanje supersile*, 223–245). Prihvatanje paralelnog i specifičnog puta kineskih reformi, ekspanzivnog u ekonomskoj sferi i umerenijeg na drugim poljima života, čak sporog u sferi politike, Deng je tumačio poslovicom „Nije važno da li je mačka crna ili bela sve dok lovi miševe” (194). U pitanju je, dakle, krajnje pragmatički pristup postupnim reformama i izvođenju nacije iz siromaštva u koje je dodatno bila gurnuta prethodnim periodima „Velikog skoka” i „Kulturne revolucije” još za Maovog života. Prvi veliki rezultati su se pokazali u borbi protiv vekovnog protivnika – gladi kada je kineska poljoprivreda 1982. prvi put proizvela dovoljno pirinča za ishranu stanovništva i posle 200 godina imala viška za izvoz. Elastičan odnos prema privrednicima, otvaranje „specijalnih privrednih zona”, privlačenje kapitala brojnih iseljenika, postepeno prodiranje na svetsko tržište, suptilan politički proces krunisan ujedinjenjem sa Hong-Kongom 1997. i Makom 1999, ulazak u STO 2001. – sve su to rezultati sad već višedecenijskog reformskog kursa. Dozvoljena je, jednom rečju, privatna inicijativa, seljaci su na selu otvarali male radionice, toliko različite od nametnutih „dvorišnih, malih visokih peći” iz „kulturne revolucije”, koje su pravljene kao „potemkinova sela” pored pruge kuda su Mao i visoki rukovodioci prolazili.

Autor slikovito opisuje na istoku Kine, recimo u Šangaju, ubrzani rast i napredak u „slobodnoj zoni” dok neda-

leko odatle u državnoj fabrici u zastoju, sa brdima nedovršene proizvodnje, radnici mirno ručaju podnevni zagarantovani obrok pirinča, u firmi koja beleži gubitke. O tome Simić kaže: „Zahvaljujući uspehu tržišno usmerenih reformi i naglom otvaranju prema svetu, kineska privreda je između 1979. i 2000. godine ostvarila prosečni privredni rast od 9,7 % godišnje, njen društveni bruto proizvod je porastao šest puta dok je društveni proizvod po glavi stanovnika upetostručen. Rast po stopi od 17 % učinio je da kineski izvoz poraste s 13,7 milijardi dolara 1979. na čak 250 milijardi dolara 2000. godine. Merena rastom ukupne kupovne moći Kina je postala druga privreda sveta, odmah posle SAD, a Kina koja je još 1977. godine bila na tridesetom mestu u svetu po visini izvoza, na početku novog veka postala je sedma trgovinska sila na svetu.” (228) Autor dalje navodi enormna ulaganja stranog kapitala u Kinu, od kojih je gotovo tri četvrtine kapital kineskih iseljenika. No, vlada je mnogo učinila da ih ohrabri da ulože kapital upravo u Kinu.

Da sve nije idealno autor ukazuje i u zaključku (*Kina na pragu 21 veka*, 245–248). Postoje velike razlike u razvijenosti između primorskih-istočnih provincija i unutrašnjosti zemlje. Za ambiciozan plan ukupnog privredno-društvenog jačanja zapada Kine koji je slabo naseljen, nedovoljno integrisan u maticu (Tibet, Sinkjang, Unutrašnja Mongolija i dr.) gde dominiraju manjine nehanskog porekla (Kinezi u Kini čine 91 % stanovništva), potrebna su velika materijalna sredstva. Zatim pitanje Tajvana, ograničen prostor i resursni potencijal zemlje u odnosu na enormno stanovništvo, još uvek nedovoljan

društveni bruto proizvod po stanovniku u odnosu na razvijene zemlje, razlika u dijalektima jezika između severa i juga i dr. Simić prognozira da će „Kina do 2020. dostići neverovatnih četrnaest triliona dolara društvenog bruto proizvoda i 10000 po glavi stanovnika koliko imaju danas manje razvijene zemlje EU”.(247) Tada, a naročito sledećih decenija kineski div će biti veliki izazov u međunarodnim odnosima pa i za najveće današnje sile računajući i jedinu supersilu. O tome upečatljivo govore poslednje Simićeve rečenice u knjizi: „U Peking, međutim, nema i

verovatno neće biti nijednog vladara koji će reći da postoje *dve Kine* a još manje da postoje *i Kina i Tajvan*. Amerikanci pomalo zaziru od ujedinjenja koje bi spojilo ogromne potencijale *velikog i malog zmaja*. Ne bi li to Kinu učinilo *previše samouverenom* i ne bi li svet *ipak zadržtao* od probuđene Kine? Za Kineze, međutim, nema dileme: Tajvan je neotuđivi *deo Kine*. Zmaj je još uvek spreman da se uhvati za mač ako neko pokuša da mu *to ospori*.” (248).

Mr Dragan PETROVIĆ

Pol Džonson, *Istorija američkog naroda*, Knjiga-komerc, Beograd 2003, str. 965

(Paul Johnson, *A History of the American people*, New York 1999)

Knjiga Pola Džonsona je opsežan poduhvat izrade istorije prostora današnjih Sjedinjenih Američkih Država od prvih naseobina Evropljana na njemu tokom XVI veka do 1997. godine. Džonson je britanski istoričar (završio je istoriju na Oksfordu) koji je je na čestim putovanjima po svetu predavao i na univerzitetima po Americi. Shvativši, kako kaže u predgovoru, koliko je slabo istražena istorija Severne Amerike još dok je bio student, odlučio je da se posveti u višegodišnjem istraživanju ovoj temi. Rad je sastavljen od osam delova koji su koncipirani hronološki, tako da predstavljaju i određene istorijske celine: I. deo „Kolonijalna Amerika 1580-1750” (str. 15–116), II. deo „Revolucionarna Amerika 1750–1815.” (117–255), III. deo „Demokratska Amerika 1815–1850.” (259–381), IV. deo „Američki građanski

rat 1850–1870.” (383–460), V. deo „Industrijska Amerika 1870–1912” (461–563), VI. deo „Američki lonac za pretapanje 1912–1929.” (565–653), VII. deo „Supersila Amerika 1929–1960.” (655–760), VIII. deo „Amerika koja rešava i stvara probleme 1960–1997.” (761–879), zatim napomene, indeksi i bibliografija (883–960). Ako izuzmemo prvi deo koji obrađuje kolonijalnu Ameriku do 1750, čitav preostali deo knjige se bavi istorijom SAD, tako da smo mišljenja da je rad mogao poneti i naslov „Istorija SAD” pošto se samo u prvom i delimično na početku drugog dela mestimično obrađuje i istorija Kanade.

Upravo prvi deo knjige pod naslovom *Kolonijalna Amerika 1580–1750*, istoričarima (edukovanim uglavnom evropocentričnim udžbenicima istorije i izvorima literature za periode pre XVIII